

Nr 87.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder beträffande villkorligt dömda personer ävensom frigivna fångar; given Stockholms slott den 17 februari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen, fråga om *åtgärder beträffande villkorligt dömda personer ävensom frigivna fångar.*

Föredraganden anför:

»Kungl. Maj:t har förut i dag på min hemställen beslutat förelägga riksdagen proposition (nr 86) med förslag till lag om villkorlig dom, lag om särskild förundersökning i brottmål samt vissa andra därmed sammanhäng-

ande lagförslag. Då jag den 11 november 1938 i statsrådet anmälde denna lagstiftningsfråga i och för förslagens remitterande till lagrådet, lämnade jag även en kort redogörelse för vissa åtgärder av organisatorisk natur, varom förslag framlagts av de sakkunniga vilka haft i uppdrag att utreda frågan om revision av gällande bestämmelser om villkorlig dom (statens offentl. utredn. 1937: 38). Jag nämnde dessutom att samma sakkunniga senare avgivit betänkande rörande revision jämväl av lagstiftningen om villkorlig frigivning m. m. (statens offentl. utredn. 1938: 25) samt däri, med hänsyn till detta institut och eftervärden åt frigivna fångar över huvud, vidtagit vissa ändringar i sitt tidigare förslag i organisatoriskt och ekonomiskt hänseende samt föreslagit vissa ytterligare åtgärder till främjande av skyddsverksamheten.

Även i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 4 januari 1939 (andra huvudtiteln, s. 72) berörde jag frågan om de åtgärder som torde erfordras för främjande av verksamheten beträffande villkorligt dömda samt från fångvårdsanstalt frigivna personer. Bland annat skulle dessa anordningar innebära tillsättandet av särskilda tjänstemän, statens skyddskonsulenter, med huvudsaklig uppgift att ha inseendet över förundersöknings- och övervakningsverksamheten samt att själva utöva sådan verksamhet. Jag anförde vid nämnda tillfälle, att jag av statsfinansiella skäl hade för avsikt att låta vidtaga sådana ändringar i sakkunnigförslaget, att den årliga utgiftsökningen som — fränsett viss kostnadsökning för förundersökningar vilken emellertid ej behövde föranleda anslagsökning — av de sakkunniga beräknats till 355,000 kronor, kunde nedbringas till 300,000 kronor. Då de ifrågasatta bestämmelserna icke i någon del torde komma att träda i kraft tidigare än den 1 januari 1940, erfordrades för nästa budgetår endast hälften av detta belopp eller 150,000 kronor. Emedan det för det dåvarande icke låte sig göra att slutligt bestämma beloppets fördelning på olika anslag, borde i avvaktan på särskilda propositioner i ämnet beräknas ett gemensamt belopp till åtgärder beträffande villkorligt dömda samt frigivna fångar. För detta ändamål erfordrades sammanlagt 253,000 kronor, varav 70,000 kronor skulle motsvara redan förut utgående anslag till övervakning av villkorligt dömda, 33,000 kronor likaledes förut utgående anslag till understöd åt verksamhet till frigivna fångars skydd och 150,000 kronor den på nästa budgetår belöpande kostnadsökningen. Under punkten 46 i andra huvudtiteln har Kungl. Maj:t därefter föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskilda propositioner i ämnet, till åtgärder beträffande villkorligt dömda ävensom frigivna fångar för budgetåret 1939/40 beräkna ett anslag av 253,000 kronor.

Såsom framgår av propositionen med förslag till reviderad lagstiftning om villkorlig dom har de sakkunnigas betänkande i detta ämne remitterats för yttrande av domstolar och andra myndigheter samt åtskilliga enskilda sammanslutningar. Jämväl över betänkandet med förslag till lag om villkorlig frigivning m. m. ha genom remiss utlåtanden inhämtats, nämligen från

överståthållarämbetet och länsstyrelserna, fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen samt statens inspektör för fattigvård och barnavård ävensom från de sammanslutningar vilka avgivit yttrande över betänkandet rörande villkorlig dom.

Statskontoret har avgivit infortrat utlåtande över båda de ifrågavarande betänkandena, såvitt dessa avse konsulentorganisation och kostnadsberäkningar. Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har avgivit infortrat utlåtande över betänkandena, i vad de avse konsulentorganisationen.

Jag anhåller nu att få till närmare behandling upptaga de i det föregående berörda spörsmål av organisatorisk och ekonomisk innebörd, som inställa sig i samband med den föreslagna nya lagstiftningen om villkorlig dom. Vid behandlingen av dessa frågor, som röra särskild förundersökning och övervakning över villkorligt dömda, utgår jag från de sakkunnigas förslag i betänkandet om villkorlig dom med de ändringar, som detta förslag underkastats i det senare avgivna betänkandet om villkorlig frigivning. Samtidigt torde få till behandling upptagas även vad de sakkunniga föreslagit i sistnämnda betänkande med avseende å tillsynen över villkorligt frigivna och eftervården över huvud åt frigivna fångar. Den organisation, som enligt de sakkunniga bör upprättas, skall nämligen vara gemensam för samtliga nu nämnda ändamål, och även i övrigt stå de i betänkandena föreslagna organisatoriska och ekonomiska åtgärderna i nära samband med varandra. Ehuru de i det senare betänkandet framlagda lagförslagen beträffande villkorlig frigivning m. m. icke föreläggas årets riksdag, synes likväl anledning saknas att uppskjuta frågan om erforderliga åtgärder till förbättring av tillsynen och hjälpverksamheten beträffande dem som enligt nu gällande lagstiftning villkorligt eller slutligt frigivas från fångvårdsanstalterna.

Lagstiftning rörande särskild förundersökning, övervakning över villkorligt dömda samt tillsyn över villkorligt frigivna.

Särskild förundersökning. Bestämmelser om särskild förundersökning i brottmål finnas för närvarande i följande lagar, nämligen lagen den 28 juni 1918 angående villkorlig straffdom, lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga samt lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse. Enligt dessa bestämmelser skall domstol eller dess ordförande — i vissa fall obligatoriskt men eljest efter prövning av åtgärdens behövlighet — förordna om särskild förundersökning till vinnande av utredning rörande tilltalads personliga förhållanden och andra omständigheter som kunna vara av betydelse för att bedöma lämpligheten av villkorlig dom eller andra behandlingsformer. Vid beslut om förundersökning förordnas lämplig och villig person att utföra undersökningen.

År 1932 beräknades antalet förundersökningar till minst 1,200 om året.

Antalet torde numera vara större. Med stöd av verkställda beräkningar har antagits, att omkring en tredjedel av förundersökningarna utföres av tjänstemän eller styrelseledamöter i skyddsföreningar.

I den förut nämnda propositionen till årets riksdag med förslag till lag om villkorlig dom m. m. har beträffande förundersökning föreslagits, att de skilda bestämmelserna därom sammanföras i en lag om särskild förundersökning i brottmål. Enligt de däri upptagna stadgandena skall förundersökning bli obligatorisk i något större omfattning än för närvarande.

Övervakning över villkorligt dömda. Enligt gällande lag angående villkorlig straffdom skall den som dömes villkorligt till fängelse eller straffarbete ställas under övervakning under prøvotiden, därest ej av särskilda skäl kan antagas att han skall låta sig rätta utan övervakning. Avser den villkorliga domen förvandlingsstraff för böter, skall förordnas om övervakning där det av särskilda skäl finnes erforderligt. För var och en som ställes under övervakning förordnar domstol lämplig och villig person att vara övervakare.

Under senare år ha de flesta som dömts villkorligt blivit ställda under övervakning. År 1936 förordnades sålunda om övervakning beträffande 1,571 personer, motsvarande 79 % av hela antalet under nämnda år villkorligt dömda. Antalet villkorligt dömda, som på en gång stå under övervakning, har uppskattats till omkring 4,000. Till jämförelse må nämnas, att i medeltal omkring 2,000 personer äro intagna i rikets fängvårdsanstalter. Närmare en tredjedel av övervakningarna torde utföras av skyddsföreningsfunktionärer, diakoner, tjänstemän i samhällets socialvård samt funktionärer i frälsningsarmén. Ej sällan förordnas — särskilt på landet — präster, folkskollärare och fjärdingsmän till övervakare. Även kommunala förtroendemän åtaga sig i stor utsträckning att vara övervakare.

Det genom den förutnämnda propositionen framlagda förslaget till ny lag om villkorlig dom innebär en viss utvidgning av den villkorliga domens tillämplighetsområde samt dessutom att domstolarna erhålla befogenhet att förbinda den villkorliga domen med föreskrifter av olika slag, vilka den dömda har att iakttaga under prøvotiden. I den mån det med hänsyn till den dömdes ungdom, sinnesbeskaffenhet, omgivning eller levnadssätt och tidigare vandel finnes påkallat för hans tillrättaförande skall sålunda kunna åläggas honom att ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande hans utbildning, arbetsanställning eller vistelseort, att avhålla sig från bruk av rusdrycker, att underkasta sig behandling å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt eller att underkasta sig inskränkning i förfogandet över arbetsförtjänst eller andra tillgångar. Där det finnes lämpligt, må ock meddelas föreskrift därom att den villkorligt dömda bör söka iakttaga vad i domen bestämts om tid och sätt för gäldandet av ersättning för skada som uppkommit genom brottet. Då föreskrift meddelas i något av nu nämnda avseenden, skall den dömda alltid ställas under övervakning. Även eljest

skall, liksom enligt gällande lag, den som erhåller villkorlig dom, som ej avser förvandlingsstraff för böter, i regel ställas under övervakning.

Tillsyn över villkorligt frigivna. Enligt lagen den 22 juni 1906 angående villkorlig frigivning skall den som villkorligt frigives under viss prøvotid stå under tillsyn av en av Konungens befallningshavande förordnad tillsyningsman. Finnes ej annan person vara lämplig och villig att vara tillsyningsman, är på landet landsfiskal och i stad polismästare och stadsfiskal pliktig att mottaga sådant uppdrag.

Under senare år ha mellan 100 och 200 personer årligen villkorligt frigivits. En undersökning har visat, att tillsynsuppdrag i förhållandevis stor utsträckning givits åt fjärdingsmän och andra polismän, skyddsförenings-tjänstemän samt präster.

Enligt de sakkunnigas inledningsvis omnämnda förslag till ny lagstiftning om villkorlig frigivning skulle antalet villkorliga frigivningar komma att avsevärt ökas. Som denna lagstiftningsfråga ännu icke blivit föremål för närmare övervägande inom departementet, torde emellertid anledning saknas att här redogöra för förslagets innehåll.

Skyddsverksamhetens nuvarande organisation.

Stallig organisation. En viss ledning av förundersöknings- och övervakningsverksamheten ävensom av eftervården över huvud beträffande frigivna fångar utövas av fångvårdsstyrelsen. Enligt sin instruktion har styrelsen att, så långt dess förvaltningsbefogenheter det medger, leda och främja arbetet med förundersökning för villkorlig dom samt tillsynen över villkorligt dömda och villkorligt frigivna ävensom verksamheten för stödjande av dem som frigivits eller utskrivits från fångvårdsstyrelsen underlydande anstalter. Handläggningen av dessa ärenden tillkommer den till styrelsens kanslibyrå hörande sociala avdelningen.

Fångvårdsstyrelsens befattning med förundersöknings- och övervakningsverksamheten har till följd av bristen på erforderlig arbetskraft väsentligen blivit av formell natur. Hjälpverksamheten för frigivna fångar utövas till viss del genom den till styrelsen anknutna centralföreningen till stöd för frigivna. Denna förening, i vilken fångvårdsstyrelsens chef är ordförande, har enligt sina stadgar att i samverkan med fångvården och med andra skyddsföreningar bereda frigivna fångar moraliskt stöd och utväg till försörjning.

Enligt arbetsordning för fångvårdsstaten den 9 april 1923 skola tjänstemännen vid fängelserna taga viss befattning med eftervård åt frigivna fångar. För denna eftervård finnes dessutom numera ett särskilt organ i den anstaltsnämnd som enligt stadgan den 8 april 1938 angående vård och behandling i statens fångvårdsanstalter skall finnas vid varje centralfängelse ävensom vid annan anstalt beträffande vilken fångvårdsstyrelsen så förord-

nar. Det åligger nämnden bl. a. att vidtaga åtgärder för att bereda utkomst åt intagen, som skall lämna anstalten samt att eljest hjälpa och stödja honom. Nämnden består av styresmannen och vissa tjänstemän vid anstalten. Där så finnes lämpligt, skall fångvårdsstyrelsen utse tre personer, som äga god insikt och erfarenhet rörande social hjälpverksamhet eller annat liknande arbete, att deltaga i nämndens förhandlingar rörande bl. a. ärenden om eftervård åt frigiven.

Den frivilliga skyddsverksamhetens organisation. I alla län utom Stockholms och Västerbottens finnas skyddsföreningar, anslutna till svenska skyddsförbundet. Stockholms län utgör emellertid jämte Stockholms stad verksamhetsområde för den jämväl till skyddsförbundet anslutna föreningen skyddsvärnet i Stockholm. Skyddsföreningarna ägna sig, i större eller mindre utsträckning, åt förundersökningar, övervakningar över villkorligt dömda, eftervård åt frigivna fångar samt förebyggande och eftervårdande verksamhet för lösdrivare, alkoholister och andra med dem jämförliga hjälpbehövande. Svenska skyddsförbundet för sedan tio år tillbaka genom skyddsvärnet i Stockholm ett centralregister, från vilket de till förbundet anslutna föreningarna och deras organ erhålla uppgifter om åtgärder som vidtagits av föreningarna till hjälp och stöd åt frigivna fångar m. fl.

De sakkunnigas förslag.

Konsulentorganisationen. De sakkunniga ha föreslagit att ett antal tjänstemän, benämnda statens skyddskonsulenter, och assistenter åt dem anställas för att tillhandagå inom skyddsverksamheten, varje konsulent för visst distrikt. Härigenom skulle åstadkommas en fast organisation över hela riket av personer, kompetenta att leda och kontrollera denna verksamhet i dess olika former.

De sakkunniga ha i betänkandet om villkorlig dom framhållit, att skyddskonsulenterna skulle kunna anlitas även för andra uppgifter, såsom för att taga befattning med den grupp av asociala som plägar kallas de arbetskygga. De sakkunniga ha också ansett det tänkbart, att alkoholistvården och ungdomsvården komma att taga konsulenternas tjänster i anspråk. Enligt de sakkunniga ligger det vidare nära till hands, att konsulenterna stå till förfogande med råd och dåd när det gäller brottsförebyggande åtgärder beträffande sådana personer hos vilka en kriminell utveckling hotar utan att de ännu blivit lagförda.

I betänkandet om villkorlig dom föreslogs ett antal av 12 skyddskonsulenter jämte en befattningshavare för Gotland, där konsulentåliggandena ansågos kunna skötas såsom bisyssla. Enligt det senare avgivna betänkandet om villkorlig frigivning skulle antalet konsulenter med heltidstjänst ökas till 17, vartill skulle komma en motsvarande befattningshavare för Gotland samt 4 assistenter. Konsulenterna och deras assistenter skola enligt förslagen sortera under fångvårdsstyrelsen.

Huru de sakkunniga tänkt sig konsulenternas verksamhet med avseende å förundersökning och övervakning av villkorligt dömda ha de i betänkandet om villkorlig dom utvecklat på i huvudsak följande sätt.

Konsulenten bör skaffa sig ingående kännedom om arbetsförhållanden och vårdmöjligheter inom sitt distrikt. I detta syfte bör han söka skaffa sig medarbetare ute i orterna, som kunna meddela honom nödiga upplysningar och i övrigt biträda honom i hans verksamhet. Dessa ombud skola även, då så befinnes lämpligt, kunna mottaga förordnanden som förundersökare (i betänkandet betecknade såsom personundersökare) och övervakare samt kunna tjänstgöra som biträde åt övervakare. Åtskilliga skyddsföreningar ha skaffat sig dylika ombud i orterna. Det är givet, att dessa ombud även skola kunna bistå konsulenten.

På grundval av den kännedom om sitt distrikt som konsulenten skaffat sig skall han tillhandagå domstolarna med de upplysningar som kunna vara av betydelse för tillämpningen av lagen om villkorlig dom. I första hand åligger det därvid konsulenten att giva anvisning på personer, lämpliga såsom förundersökare och övervakare. Detta bör ske icke blott på det sätt, att konsulenten till domstolarna översänder en förteckning över sådana personer, utan han bör dessutom vara beredd att, då domstolens ordförande så önskar, samråda med denne om vem som i ett givet fall bör förordnas till förundersökare eller övervakare. I den mån konsulentens övriga tjänsteåligganden det medgiva skall han vara skyldig mottaga uppdrag som övervakare och även som förundersökare.

De möjligheter till samhällelig reaktion mot brottslingar som redan finnas och som genom en reform av den villkorliga domen väsentligen ökas, göra det särskilt önskvärt, att domstolarna ha tillgång till en rådgivare med praktisk erfarenhet rörande behandlingen av villkorligt dömda. I detta hänseende bör konsulenten särskilt stå till tjänst med att meddela anvisning å lämplig arbetsanställning för den dömda eller å hem eller anstalt där han kan erhålla vård. För att vara i sländ härtill bör konsulenten ständigt stå i förbindelse med de myndigheter, föreningar och enskilda som verka på förevarande område. Han bör sålunda söka samarbete med de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna samt de frivilliga organisationer som syssla med arbetsförmedling särskilt för sekunda arbetskraft, och vidare med samhällets organ för fattigvård och barnavård, frivilliga skyddsföreningar, ordsombud o. s. v. I den mån förundersökare eller övervakare av konsulenten begär upplysning om hur en tilltalad lämpligen bör beredas arbetsanställning eller vård, bör konsulenten lämna sådan upplysning. Även i andra avseenden bör konsulenten bistå förundersökare och övervakare med råd och upplysningar i allt som rör deras uppdrag.

Konsulenten bör särskilt vinnlägga sig om att söka samarbete med den frivilliga hjälpverksamhetens organ, främst med skyddsföreningarna, samt att stödja och hjälpa dem i deras verksamhet. Genom föredrag och annan upplysningsverksamhet bör han söka intressera allmänheten för det frivilliga skyddsarbetet.

Vidare bör det åligger konsulenten att öva uppsikt över hur övervakare och, efter omständigheterna, även hur förundersökare fullgöra sina uppdrag. Särskilt skall han härvid tillse, att de föreskrifter som meddelats de villkorligt dömda tillämpas på riktigt och ändamålsenligt sätt. Därvid bör han ha sin uppmärksamhet fäst vid att åtgärd icke göres mera ingripande eller fortfar längre tid än som är erforderligt. För att möjliggöra en effektiv uppsikt skall konsulenten granska av övervakaren gjorda anteckningar i övervakningsboken ävensom de räkenskaper som övervakaren för sitt uppdrag är

skyldig att föra. I mån av behov bör konsulenten företaga resor inom distriktet. Finner konsulenten vid utövande av sin uppsiktsverksamhet anledning till anmärkning, skall han i första hand genom råd och anvisningar söka lägga förhållandena till rätta. Kan missförhållandet icke på annat sätt hävas, skall han göra anmälan om saken till vederbörande domstol. Denna kan då i förekommande fall entlediga övervakaren från hans uppdrag eller ändra föreskrift som meddelats för den dömda.

Till konsulentens åligganden skall vidare höra att, enligt direktiv av central myndighet, ombesörja utbetalningen av de medel som av denna ställas till förfogande för att inackordera villkorligt dömda i enskilda hem eller på annat sätt omhändertaga dem. Beträffande dessa medel skall han föra räkenskaper och avgiva redovisning i enlighet med de närmare föreskrifter som av den centrala myndigheten meddelas.

Konsulentens arbetsuppgifter måste gestalta sig i hög grad olika i skilda distrikt. I vissa fall torde till följd av distriktets storlek och andra förhållanden konsulentens arbetstid huvudsakligen tagas i anspråk för tillsyn och kontroll, rådgivningsverksamhet och liknande uppgifter. I andra distrikt däremot torde konsulenten själv i större utsträckning kunna ombesörja förundersökningar och övervakningar.

Konsulentens åligganden beträffande tillsyn över villkorligt frigivna gestalta sig enligt de sakkunniga i huvudsak på samma sätt som hans åligganden med avseende å övervakningar över villkorligt dömda. De sakkunniga ha emellertid tänkt sig, att konsulenten skall vara beredd att giva hjälp och stöd ej blott åt fångar som genom villkorlig frigivning bliva ställda under tillsyn utan även åt frigivna fångar över huvud. För sin eftervårdande verksamhet, som sålunda omfattar ej blott de villkorligt frigivna, bör konsulenten, enligt vad de sakkunniga uttalat, tid efter annan besöka fängelserna för att därigenom redan på ett tidigt stadium vinna personlig kännedom om fångarna och deras planer efter frigivningen. Konsulenten bör redan före frigivningen i mån av behov sörja för att fången efter frigivningen kommer i ordnade levnadsförhållanden. I synnerhet bör han vinnlägga sig om arbetsanskaffning. När frigivningen äger rum, bör konsulenten, om det anses behöfligt, sörja för att den frigivne kommer från fängelset direkt till den miljö där han skall vistas. Efter frigivningen bör konsulenten vara den frigivne till hjälp och stöd. Han bör för detta ändamål ha erforderliga medel till sitt förfogande för att lämna den frigivne tillfällig hjälp med kläder, husrum, mat och respengar, i den mån denne är i oundgängligt behov därav och medel icke på annat sätt kunna anskaffas.

Enligt de sakkunnigas förslag, sådant det utformats i betänkandet om villkorlig frigivning, skulle konsulenterna och assistenterna uppföras å extra stat, de förra i lönegrad B 22 och de senare i lönegrad B 18. Avlöningskostnaderna för dessa tjänstemän ha beräknats till i runt tal 137,000 kronor om året fränsett dyrtidstillägg. För den befattningshavare som skall ha att fullgöra en konsultens göromål på Gotland har beräknats ett årsarvode av 1,200 kronor. Lokalkostnaderna för samtliga konsulenter och assistenter ha beräknats till sammanlagt 10,500 kronor, vikariatsersättningar till 5,000 kronor, reseersättningar till 50,000 kronor och övriga expenser till

14,000 kronor, allt för år räknat. Den föreslagna konsulentorganisationen har sålunda beräknats medföra en årlig kostnad av omkring 218,000 kronor.

Övriga förslag. De sakkunniga ha framlagt vissa ytterligare förslag till främjande av åtgärder beträffande villkorligt dömda och frigivna fångar.

I betänkandet angående villkorlig dom har sålunda föreslagits, att arvodet till övervakare över villkorligt dömda måtte höjas från nuvarande belopp, 8 kronor för första månaden av övervakningstiden och 2 kronor för var och en av de följande, till de belopp som gällde före en den 1 juli 1933 vidtagen sänkning av arvodet, eller till 12 kronor för den första månaden och 3 kronor för var och en av de följande. Därjämte borde domstolen erhålla befogenhet att i vissa fall tillerkänna övervakaren särskilt tilläggsarvode. Liksom nu skulle övervakaren vidare erhålla gottgörelse för resekostnader enligt rese- och traktamentsklass III E i resereglementet. Vid beräkningen av den kostnadsökning, som skulle föränledas av att övervakningsarvodena bestämdes på angivet sätt, utgingo de sakkunniga från att de i betänkandet föreslagna 12 konsulenter skulle såsom tjänsteåliggande och således utan särskilt arvode kunna i genomsnitt omhänderhava sammanlagt omkring 500 övervakningsuppdrag. Med hänsyn härtill och till sannolika antalet övervakningsuppdrag i hela landet efter reformens genomförande uppskattade de sakkunniga kostnadsökningen för övervakningar till 45,000 kronor om året. Det i gällande riksstat under andra huvudtiteln, avdelning D. Rättegångsväsendet i allmänhet, uppförda förslagsanslaget till övervakning av villkorligt dömda å 70,000 kronor, borde därför höjas till 115,000 kronor.

De sakkunniga ha i betänkandet rörande villkorlig frigivning föreslagit, att arvode till tillsyningsmän över villkorligt frigivna skall utgå och beräknas efter samma grunder som arvodet till övervakare över villkorligt dömda. Även tilläggsarvode, beroende på fångvårdsstyrelsens prövning, och resekostnadsersättning skulle utgå efter enahanda grunder. De sakkunniga ha beräknat årliga kostnaden för dessa arvoden och ersättningar till 25,000 kronor, därvid emellertid beräkningen grundats på det större antal villkorliga frigivningar som antagits skola föränledas av de i betänkandet föreslagna ändrade reglerna om villkorlig frigivning.

Enligt det genom proposition till riksdagen framlagda förslaget till lag om villkorlig dom kan, såsom förut nämnts, i sådan dom åläggas den dömde bland annat att ställa sig till efterrättelse särskilda bestämmelser beträffande utbildning, arbetsanställning eller vistelseort eller att underkasta sig behandling å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt. De sakkunniga ha tänkt sig, att sådant åläggande i viss utsträckning skall kunna innebära att den villkorligt dömda inackorderas i enskilt hem. I den mån kostnaderna härför icke kunde bestridas av den dömde eller hans anhöriga, borde det allmänna ställa medel till förfogande. De årliga kostnaderna för detta ändamål ha uppskattats till 20,000 kronor. Vidare borde enligt de sakkunniga statsmedel ställas till förfogande för att möjliggöra förverkli-

gande av föreskrift att den dömda skall genomgå viss utbildning. Även i de fall då den dömda enligt den villkorliga domen skall intagas å sjukhus, alkoholistanstalt eller annan anstalt och kostnaderna härför icke kunna uttagas av hans anhöriga eller hans hemortskommun, borde enligt de sakkunniga statsmedel anvisas till täckande av kostnaderna för den dömdes omhändertagande. Årliga kostnaden för tillgodoseende av dessa behov har av de sakkunniga uppskattats till 10,000 kronor.

I betänkandet om villkorlig frigivning har föreslagits, att medel ställas till förfogande för att bereda någon gottgörelse åt arbetsgivare som — på vanliga villkor — taga frigivna fångar i sin tjänst omedelbart efter frigivningen. I enstaka fall skulle det även liksom i fråga om villkorligt dömda kunna förekomma, att medel erfordrades för att helt eller delvis bekosta den frigivnes inackordering i enskilt hem. Vidare borde konsulenten ha någon möjlighet att lämna tillfällig hjälp med kläder, husrum, mat, respengar m. m. Det för närvarande utgående anslaget till understöd åt verksamhet till frigivna fångars skydd, i gällande riksstat av tillfällig anledning upptaget med 40,000 kronor men eljest utgående med 33,000 kronor, borde för tillgodoseende av de nu nämnda ändamålen höjas till 70,000 kronor. Det syntes emellertid lämpligt, att detta anslag bleve sammanslaget med de nyssnämnda i betänkandet om villkorlig dom föreslagna anslagsbeloppen å respektive 20,000 och 10,000 kronor till ett gemensamt anslag å 100,000 kronor att ställas till fångvårdsstyrelsens disposition.

Kostnadsökning enligt sakkunnigförslaget. Såsom framgår av det föregående, beräknas de sakkunnigas förslag för staten medföra följande kostnadsökning för år räknat

konsulentorganisationen	kronor	218,000
övervakning över villkorligt dömda	»	45,000
tillsyn över villkorligt frigivna	»	25,000
understöd åt verksamhet för villkorligt dömda och frigivna fångar	»	67,000
	Summa kronor	355,000.

Yttranden över de sakkunnigas förslag.

I vad sakkunnigförslaget avser inrättande av en konsulentorganisation för uppgifter rörande förundersökning, övervakning över villkorligt dömda samt tillsyn över villkorligt frigivna och eftervård åt frigivna fångar över huvud har det i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de yttranden som avgivits över betänkandena.

I åtskilliga yttranden över betänkandet om villkorlig dom har anförts, att en fast, statlig organisation av skyddsarbetet bland den villkorliga domens klientel vore erforderlig. *Svea hovrätt* har sålunda sagt sig vilja understryka, att vinsten av den nya behandlingsformen i väsentlig grad bleve beroende på vilka praktiska möjligheter som erbjöde sig dels med avseende å anordnan-

det av förundersökning, dels ock i fråga om realiserandet av föreskrifterna. I dessa avseenden skulle konsulentorganisationen bliva av betydande värde. *Socialstyrelsen* har som sin uppfattning uttalat, att möjligheterna att framgångsrikt genomföra de i betänkandet om villkorlig dom föreslagna kriminalpolitiska åtgärderna sammanhängande med förverkligande av skyddskonsulentorganisationen. *Hovrätten för Övre Norrland* har uttalat sig i samma riktning. Hovrätten ville understryka vikten av att, om ett nytt handledningsförfarande av den föreslagna beskaffenheten komme till stånd, den därtill anslutna övervakningsorganisationen gjordes så stark och effektiv som möjligt. Då det nu gällde utförande av kriminalpolitiska uppgifter — i nya former — som tidigare varit anförtrodda åt fångvårdens anstalter, måste det fordras att de organ som övertog dessa krävande uppgifter, vore för sin verksamhet fullt kompetenta. Stommen i organisationen borde vara statlig, betald arbetskraft. Förslaget om statliga skyddskonsulenter syntes hovrätten vara mycket lyckligt. *Rådhusrätten i Västerås* har framhållit, att en av svagheterna vid tillämpning av den nuvarande lagstiftningen vore svårigheterna att finna intresserade och lämpliga övervakare för de villkorligt dömda. Värdet av den villkorliga domen vore ofta i hög grad beroende på om den dömde under prövotiden bleve på ett effektivt sätt omhändertagen och funne tillräckligt stöd hos övervakaren. Det vore därför av värde, att de sakkunniga ägnat frågan om övervakningens organisation så stor uppmärksamhet. Den föreslagna organisationen kunde väl synas alltför omfattande och dyrbar, men de kostnader som nedlades på detta område vore ringa i förhållande till de kostnader och förluster som samhället och den enskilde få vidkännas till följd av brottsligheten. Det torde vara uteslutet att man i längden skulle kunna finna en kår av kvalificerade övervakare, om ej samhället ville offra mera än hittills för att tillgodose behovet därav. Med hänsyn till den synnerliga vikt, som måste tillmätas övervakningen särskilt för bekämpande av ungdomsbrottsligheten, ansåge sig rådhusrätten böra tillstyrka den föreslagna organisationen. *Fångvårdsstyrelsen* har funnit organisationsförslaget ändamålsenligt. De kostnader det medförde vore nödvändiga för att höja effektiviteten av personundersökningar och övervakningar. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* har uttryckt sin stora tillfredsställelse med organisationsförslaget och tillagt, närmast med tanke på villkorlig dom, att lagbestämmelser på detta område föga hjälpte om icke en effektiv organisation funnes för att omsätta bestämmelserna i praktiskt arbete.

I tillstyrkande riktning uttala sig vidare, med anledning av båda betänkanterna eller ettdera, *Göta hovrätt*, *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *krigshovrätten*, flertalet av de *häradsövdingar* och *rådhusrätter* som avgivit yttrande, *medicinalstyrelsen*, *statens inspektör för fattigvård och barnavård*, *överståthållarämbetet*, samtliga *länsstyrelser* utom länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, flertalet *landsfogdar*, *direktören för statens uppfostringsanstalt å Bona*, *föreningen Sveriges häradsövdingar*, *föreningen Sveriges stadsdomare*, *föreningen Sveriges landsfogdar*, *föreningen Sveriges landsfiskaler*, *föreningen Sveriges stadsfiskaler*, *Sveriges advokatsamfund*, *svenska fång-*

vårdssällskapet, föreningen skyddsvärnet i Stockholm, Stockholms kyrkliga socialråd, Svartsjö understödsförening samt skyddsföreningarna i tolv län.

Rådhusrätten i Göteborg, som likaledes tillstyrkt organisationsförslaget, har i ärendet om villkorlig dom närmare utvecklat sin mening på följande sätt:

Under den tid villkorlig dom med övervakning tillämpats har rådhusrätten vunnit den bestämda erfarenheten, att ett gynnsamt resultat av den villkorliga domen i hög grad är beroende på det sätt, varpå övervakningen ordnas och utövas. Det skulle kanske ligga nära till hands att antaga, att övervakningen såsom en personlig angelägenhet bäst utövades av en för varje särskilt fall utsedd och lämplig befunden enskild person, icke av en tjänsteman, som skulle kunna antagas utföra den mera schablonmässigt. Erfarenheten har dock givit vid handen något helt annat. I de för övrigt ganska fåtaliga fall, där rådhusrätten förordnat enskilda personer till övervakare, har övervakaren merendels visat sig sakna erforderliga erfarenheter för att hjälpa den dömde till rätta och erforderliga förbindelser och möjligheter att skaffa honom sysselsättning. Däremot hava de övervakningar, som handhafs av tjänstemännen hos föreningen skyddsvärnet i Göteborg, skötts tillfredsställande. Rådhusrätten vill därför såsom sin mening framhålla, att övervakningen i regel bör om möjligt anförtros åt tjänstemän vid institutioner, ungefär motsvarande skyddsvärnet. Rådhusrätten finner inrättandet av särskilda skyddskonsulentbefattningar kunna vara till stort gagn för personundersöknings- och övervakningsarbetet. Dock torde i fråga om de större städerna, där berörda arbete är tillfredsställande organiserat, behovet av sådana befattningar icke vara så stort.

I vissa yttranden framträder emellertid en mot den föreslagna organisationen mer eller mindre avvisande inställning, grundad på den uppfattningen att de ifrågavarande uppgifterna skulle bli bättre tillgodosedda genom en utveckling av de existerande frivilliga sammanslutningarna, skyddsföreningarna.

Styrelsen för *svenska skyddsförbundet* har sålunda, efter hörande av till förbundet anslutna föreningar, i ärendet angående villkorlig dom anfört i huvudsak följande:

Fördelaktigt kan måhända vara att, såsom i förslaget förordas, ett dussin s. k. skyddskonsulenter anställas för hela landet med uppgift att undersöka arbetsförhållandena och ge anvisning å lämpliga övervakare och förundersökare. Men landets 24 län med därinom spridda tusentals övervakningsfall erbjuda för dessa tolv konsulenter alltför vidsträckt arbetsfält, för att de skulle ha möjlighet att på ett personligt sätt själva utöva övervakning över ett större antal skyddslingar, i betänkandet beräknat till ej mindre än 40 på varje konsulent — ett i och för sig alldeles orimligt stort antal, om övervakningen avser personlig nära tillsyn och icke endast kontroll över medhjälpare. Den i förslaget uppgjorda kostnadsberäkningen, som utgår från en ersättningssumma till konsulenterna för deras direkta övervakningsarbete i avdrag å avlöningen med tillhoppa 20,000 kronor, måste i följd av det sagda ökas med nära nog hela detta belopp. Skulle konsulenterna i någon större utsträckning användas även såsom förundersökare, bleve deras arbetstid än mera splittrad och värdet av organisationen ganska tvivelaktigt. Med fara att anses tala i egen sak vågar styrelsen ifrågasätta, om ej en fördelning å redan befintliga institutioner av de penningmedel, som den nya or-

ganisationen skulle kräva, skulle bättre gagna den ifrågavarande uppgiften. Därigenom undvekes en dualism, som kan uppkomma i arbetet. Öppet vill styrelsen medgiva, att nuvarande institutioner icke alltid förmått att motsvara de anspråk, som ställas på dem. Men detta beror icke på bristande duglighet, utan på bristande medel, varom skyddsförbundet vid upprepade tillfällen tillåtit sig erinra.

Föreningarna ha på sin tid motsatt sig inrättandet av en direktörstjänst inom skyddsförbundet. Däremot ha de säkerligen icke något emot att åt fångvårdsstyrelsens sociala avdelning anförtros ett ökat rådgivande inflytande i fråga om skyddsarbetet i dess helhet. En inspektör kunde för hela landet inom nämnda avdelning anställas med åligganden i likhet t. ex. med skyddshemsinspektörens.

I ärendet om villkorlig frigivning har styrelsen, efter att ha hört till förbundet anslutna föreningar, anfört:

Förslaget innebär i själva verket att staten övertager ledningen av de uppgifter som skyddsföreningarna hittills haft hand om. Med nödvändighet måste konsulenterna komma att helt dirigera skyddsvärnsverksamheten. Den enda verksamhet som skyddsföreningarna skulle kunna ha något inflytande på skulle vara en hjälp- och understödsverksamhet vid sidan om den statliga hjälpverksamheten. Men även vid utövändet av denna måste nära kontakt med konsulentens verksamhet bibehållas. Den föreslagna reformen innebär sålunda att i praktiken skyddsföreningarnas verksamhet, i den mån det går att hålla den vid liv, kommer att inskränkas huvudsakligen till att betjäna konsulenterna i deras åligganden. Under sådana förhållanden blir det svårt att hos föreningarnas medlemmar bibehålla det intresse, som hittills förefunnits, liksom att uppdriva frivilliga bidrag till verksamheten. I samma mån som dessa avtyna, måste föreningarnas personal entledigas. Erfarna och i skyddsarbetet tränade tjänstemän komma att för detta gå förlorade, där de icke av staten anlitas såsom konsulenter eller dessas assistenter.

Den eventualitet, som kan bli följden av det föreliggande förslaget, visar behovet av en närmare anslutning till den bestående organisationen av skyddsvärnsverksamheten på sådant sätt, att denna vinner ökad auktoritet, gärna med stöd av konsulenter, som av staten förordnas och avlönas.

Om alla de penningmedel i övrigt, som av statsmakterna anses kunna för skyddsarbetet anvisas, helt och fullt överlämnas till de redan inarbetade, av orternas förtroendemän ledda skyddsföreningarna, vilka bygga på människokärlek och frihet, kan med lugn förutses, att dessa medel samlade på en hand skola komma till den allra bästa användning.

I varje län bör finnas en central skyddsförening, hos vilken ledningen av skyddsarbetet koncentreras. Där bör finnas föreståndare, gemensamt kontor för olika avdelningar m. m. Skyddsförbundet har i annat sammanhang framhållit såsom ett önskemål, att inom de skilda orterna någon viss kommunal nämnd finge i uppdrag att vaka över ej blott villkorligt dömda och frigivna utan även alkoholister, lösdrivare och sedeslösa. I sådana nämnder skulle vinnas synnerligt inflytelserika medarbetare, till hjälp ej blott för vederbörande skyddsföreningar utan också för distriktens konsulenter.

Styrelsen för föreningen *skyddsvärnet i Göteborg* har såsom sin mening uttalat, att på orter där skyddsföreningar vore verksamma skulle genom konsulentorganisationen komma att uppstå en dualism som skulle inverka i hög grad menligt på arbetet. En sådan organisation komme icke heller att motsvara de jämförelsevis stora kostnader, den skulle draga. Enligt sty-

relsens mening borde den från statens sida erforderliga inspektionen kunna utföras av en tjänsteman inom fångvårdsstyrelsen, åt vilken tjänsteman uppdroges att ha uppsikt över förundersöknings-, övervaknings- och tillsynsverksamheten i hela landet. Denne tjänsteman borde även i samarbete med svenska skyddsförbundet tillse, att skyddsorganisationer bleve upprättade i de delar av landet, där sådana erfordrades och icke redan funnes. Under förutsättning att erforderliga statsmedel ställdes till disposition, torde det icke möta några hinder för att den nuvarande skyddsorganisationen i landet utvidgades och kompletterades i erforderlig mån. Styrelsen för *Östergötlands läns skyddsförening* har likaledes ifrågasatt, huruvida icke de syften, för vilka konsulentorganisationen föreslagits, på billigare sätt kunde tillgodoses genom anslag till skyddsföreningarna.

Icke heller *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* har funnit sig kunna biträda organisationsförslaget utan förordnat, att de ifrågavarande uppgifterna anförtros åt skyddsföreningarna. Vid beviljande av statsbidrag till svenska skyddsförbundet borde uppställas såsom villkor bland annat, att skyddsföreningarna organiserades så att alla inom ett län förekommande förundersökningar och övervakningar kunde ombesörjas av en skyddsförening i länet. Det vore visserligen önskvärt och nödvändigt, att ett mindre antal konsulenter anställdes för stöd och hjälp åt skyddsverksamheten och för övervakning av densamma, men dessa tjänstemän borde anställas centralt inom fångvårdsstyrelsen.

I några yttranden har mot förslaget om tillsättande av skyddskonsulenter anmärkts, att det skulle innebära ett överorganiserande av skyddsverksamheten.

Tanken på en mera omfattande organisation har å andra sidan framförts av *centralförbundet för socialt arbete*. Förbundet har ifrågasatt, att det skulle skapas ett organ, bestående av lokala nämnder med fasta funktionärer, för att handhava ej blott skyddsarbetet för det kriminellt belastade klientelet utan även vissa närliggande vårduppgifter. Förbundet har i ärendet om villkorlig frigivning utvecklat sin tanke på följande sätt:

Det torde visserligen vara obestridligt, att sakkunnigförslagets förverkligande skulle innebära en förbättring, men denna förbättring torde kunna bli än avsevärdare och likväl billigare, om detta spörsmål löses i ett vidare sammanhang. För närvarande föreliggande förutom nu föreliggande förslag ett flertal förslag, som avse persongrupper, vilka visserligen till sitt omfång bestämmas av olika rättsregler, men vilka delvis sammanfalla och, även om de icke äro alldeles ensartade, erbjuda så betydande karaktärslikheter, att man för samtliga dessa gruppers vidkommande funnit sig böra föreslå en enhetlig terapi: arbete i eller utan samband med miljöförändring. Centralförbundet åsyftar därmed, förutom det av samma sakkunniga avgivna förslaget om villkorlig dom, den av kommittén för utredning angående den straffrättsliga behandlingen av lättjefulla förbrytare framlagda promemorian rörande åtgärder beträffande lättjefulla brottslingar, lösdrivare samt vissa andra arbetskygga samt samma kommittés promemoria angående åtgärder mot vissa sedeslösa. I den mån klientelet tillika är hänförligt till alkoholistlagens bestämmelser, skall det därjämte enligt nämnda lag göras till föremål för

en till sina former väsentligen likartad terapi av i lagen särskilt utformade organ, nykterhetsnämnder. Den enhetliga terapin skulle, om samtliga dessa förslag förverkligas, komma att handhavas, om det gäller villkorligt dömda eller villkorligt frigivna av härför inrättade skyddskonsulenter och tillsyningsmän, om det gäller prostituerade av särskilt inrättad vårdnämnd, fattigvårdsstyrelse, eller, vid visst alternativ, av tillsyningsmän utsedda av domstol, om det gäller andra lösdrivare av fattigvårdsstyrelse, eventuellt med biträde av polismyndighet, om det gäller alkoholister slutligen av nykterhetsnämnd och dess funktionärer. Det vill synas centralförbundet, som om man ur behandlingssynpunkt skulle kunna anförtro samtliga dessa åtgärder åt ett organ. Skäl torde emellertid tala för att alkoholistvården tills vidare får bevara sin från de andra vårduppgifterna fristående ställning. Beträffande de övriga uppgifterna bör det emellertid enligt centralförbundets mening göras till föremål för undersökning, huruvida de icke kunna anförtros åt ett enda organ. De sakkunniga ha i sitt förslag rörande villkorlig dom förordnat fakultativt inrättande vid skyddskonsulentens sida av övervakningsnämnder. Erfarenheten från alkoholistvården bekräftar riktigheten av de synpunkter, som därvid varit ledande för de sakkunniga, och synes giva vid handen, att det nya organet lämpligen bör givas karaktären av lokal nämnd med fasta funktionärer. Spörsmålet huruvida organet bör anslutas till kommunen, länet eller annan administrativ indelning, och det därmed sammanhängande spörsmålet om i vilken mån förevarande uppdrag kan anförtros åt redan förefintlig offentlig nämnd, torde däremot kunna bestämmas först efter en särskild undersökning, som mera ingående än i hittills föreliggande utredningar skett söker fixera den avsedda arbetsterapiens arbete och sannolika omfattning.

Vad härefter beträffar skyddskonsulenternas arbetsuppgifter har *socialstyrelsen*, med instämmande av *statens inspektör för fattigvård och barnavård*, i ärendet rörande villkorlig frigivning föreslagit, att de skulle omfatta förutom förundersöknings-, övervaknings- och eftervårdsverksamheten med avseende å det kriminella klientelet även verksamhet för omhändertagande av lösdrivare och alkoholister, varjämte styrelsen fäst uppmärksamheten på möjligheten att anlita konsulentorganisationen för ungdomsvården. Socialstyrelsen har i förevarande avseende anfört:

Styrelsen finner det vara riktigt och lämpligt, att det i instruktionen för statens skyddskonsulenter i enlighet med de sakkunnigas förslag stadgas, att konsulenternas verksamhet skall avse icke endast de villkorligt dömda samt de från fångvårdsanstalter frigivna utan även lösdrivare (arbetsskygga). Åt sin uppfattning om lämpligheten av en för dessa grupper gemensam eftervårds- och skyddsverksamhet har styrelsen också givit uttryck i ett den 18 maj 1938 till lösdriverilagstiftningskommittén avgivet yttrande angående föreslagen revision av lösdrivarlagen m. m. Det bör även i detta sammanhang framhållas, att alkoholistanstaltarnas klientel till vissa delar är nära besläktat med de ovan berörda kategorierna av asociala. Det torde i skyddskonsulenternas instruktion böra angivas, att dessa, i samarbete med alkoholistanstalter och nykterhetsnämnder, böra ägna sig åt eftervårdande verksamhet med avseende även på här nämnda grupp. Behovet av en förbättring och effektivisering av eftervården för alkoholister har varit kännbart.

De sakkunniga ha själva, i sitt betänkande med förslag till lag om villkorlig dom, uttalat, att skyddskonsulenternas verksamhetsområde kunde tänkas

komma att bliva utvidgat till att förutom alkoholistvården avse även ungdomsvården. Det torde få anses vara i sin ordning, att en så vittgående bestämning av den nya institutionens uppgifter tills vidare icke fastställs i instruktionen. De erfarenheter, som skulle komma att vinnas i och med genomförandet av det nu framlagda förslaget, böra bliva en bestämmande faktor i fråga om lämpligheten av en sådan utvidgning av verksamheten. Det kan möjligtvis i stället tänkas bliva mera rationellt att anförtro de till ungdomsvården hörande nya arbetsuppgifterna åt särskilda därför utsedda organ.

Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har såsom ett önskemål framhållit, att konsulenterna ej belastas med alltför många och olikartade uppgifter.

I flera yttranden har framhållits såsom önskvärt, att konsulenternas verksamhet bedrivs i nära samarbete med skyddsföreningarna. *Svenska fångvårdssällskapet* har sålunda anfört, att konsulent borde vara ansluten till skyddsförening inom distriktet, åtminstone om denna hörde till de större. Det vore eljest svårt att undvika splittring och onödigt omgång i arbetet. Skyddsföreningarnas rika erfarenhet bleve vidare genom samarbetet tillgänglig för konsulenten.

Vad angår konsulentorganisationens närmare utformning har i ett par yttranden i ärendet om villkorlig frigivning, nämligen de av *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* och *svenska skyddsförbundet* avgivna, uttryckts farhågor för att det av de sakkunniga i nämnda ärende föreslagna antalet befattningshavare, 17 konsulenter jämte en motsvarande befattningshavare för Gotland och 4 assistenter, skulle vara otillräckligt med hänsyn till arbetsbördans storlek. I vissa andra yttranden, såsom i det som avgivits av *länsstyrelsen i Jämtlands län*, har däremot yppats tvivel, huruvida det vore erforderligt att anställa ett så stort antal tjänstemän som i betänkandet om villkorlig frigivning föreslagits.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har funnit antalet konsulenttjänster enligt betänkandet om villkorlig frigivning påfallande stort i förhållande till antalet assistenter. Enligt lönenämndens mening skulle en mera tillfredsställande organisation erhållas, om antalet konsulenter väsentligt minskades och assistentantalet i motsvarande mån ökades. Därigenom skulle rekryteringsfrågan ordnas på ett lämpligare sätt och vidare skulle i större utsträckning erhållas tillgång till vikarier för konsulenterna under semester eller annan ledighet. Reduktionen av antalet konsulenter borde ske i viss anslutning till betänkandet om villkorlig dom.

Länsstyrelsen i Gotlands län har anfört, att det med hänsyn till omfattningen av konsulentåliggandena kunde tänkas bliva svårt att finna någon person som kunde och ville — på sätt i betänkandena föreslagits — åtaga sig att såsom bisyssla sköta dessa åligganden på Gotland. Ännu svårare torde det bliva att finna någon person som vore lämplig för uppdraget, därest detta skulle handhavas allenast såsom bisyssla. Länsstyrelsen framförde därför tanken att beträffande Gotlands län sammanföra uppdraget att

tjänstgöra såsom skyddskonsulent med befattningen att vara fattigvårds- och barnavårdskonsulent.

Styrelsen för *Blekinge läns skyddsförening* har funnit en närmare anknytning av konsulenterna till de större straffanstalterna önskvärd. Detta skulle kunna åstadkommas därigenom, att konsulenterna begränsades till sitt antal och med fast anställning knötes till de större straffanstalterna. Dessutom borde anställas ett antal under konsulenterna lydande lokala ombud, avlönade med skäligen arvoden.

I åtskilliga yttranden har med eftertryck betonats vikten av att till konsulenter utses personer som äro fullt kvalificerade för sin uppgift. *Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* har sålunda framhållit, att resultatet av arbetet på det ifrågavarande området bleve helt beroende på de personliga insatserna. *Socialstyrelsen* och *statens inspektör för fattigvård och barnavård* ha uttalat, att en grundlig erfarenhet och praktisk utbildning måste räknas till de oundgängliga förutsättningarna för erhållande av konsulentbefattning. Det vore av fundamental vikt, att stor omsorg ägnades åt personvalet vid befattningarnas tillsättande. *Länsstyrelsen i Örebro län* och styrelsen för *svenska skyddsförbundet* ha likaledes framhållit vikten av att konsulenterna äro kvalificerade för sin uppgift samt tillika yppat farhågor för att det skall visa sig svårt att besätta befattningarna med lämpliga personer.

Beträffande anställningsvillkoren har *allmänna civilförvaltningens lönenämnd* uttalat, att konsulent- och assistentbefattningarna tills vidare borde inrättas såsom extra ordinarie tjänster. Skyddskonsulenterna borde placeras i 21 lönegraden. Lönenämnden erinrade om att de i vissa hänseenden jämförliga befattningarna som dövtumkonsulenter genom beslut av 1938 års riksdag hänförs till sistnämnda lönegrad. För assistenterna syntes placering i 17 lönegraden vara tillfyllest.

Statskontoret har erinrat, att det måste vara svårt att utan stöd av erfarenheten på förhand beräkna omfattningen av konsulenternas arbetsuppgifter. Likaså syntes det med hänsyn till arten av dessa och den tvekan, som åtminstone på vissa håll syntes råda i fråga om möjligheterna att finna för befattningarna lämpliga personer med erfarenhet på hithörande område, vanskligt att, innan verksamheten varit i gång någon tid, bestämma storleken av erforderliga lönebelopp. Av dessa skäl avstyrkte statskontoret för sin del, att för verksamheten från början tillskapades en så fast organisation som de sakkunniga tänkt sig. I stället förordade ämbetsverket, att — därest en konsulentorganisation ansåges böra komma till stånd — medel ställdes till fångvårdsstyrelsens förfogande för anställande mot lämpligt avpassade arvoden av erforderligt antal konsulenter och assistenter, dock högst till det i betänkandet om villkorlig frigivning föreslagna antalet. Därvid syntes konsulentarvodena böra maximeras förslagsvis till 6,000 kronor för Stockholms stad och möjligen de distrikt där assistent skulle vara erforder-

lig samt eljest till 5,000 kronor. Assistentarvodena torde böra bestämmas till förslagsvis högst 4,000 kronor.

Styrelsen för *Sveriges advokatsamfund* har förklarat sig hysa en viss farhåga för att organisationen kunde komma att byråkratiseras och har till motverkande därav föreslagit att konsulenterna måtte förordnas endast tills vidare.

Länsstyrelsen i Gotlands län har anmärkt, att det arvode som i betänkandet om villkorlig dom föreslagits åt befattningshavaren för Gotlands län även upptagits i betänkandet om villkorlig frigivning, ehuru göromålen skulle ökas enligt sistnämnda betänkande.

Den av de sakkunniga föreslagna höjningen av arvodet till övervakare över villkorligt dömda har förordats i åtskilliga yttranden. Flera myndigheter, såsom *Göta hovrätt* samt *rådhusrätterna i Stockholm, Göteborg och Malmö*, ävensom styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar* samt *föreningen Sveriges stadsdomare* ha uttalat sig för ytterligare höjning, då det i annat fall kunde befaras att det skulle visa sig svårt att förmå lämpliga personer att åtaga sig övervakningsuppdrag. Enligt *Göta hovrätts* mening vore det lämpligast att fastställa ett arvode för normalfall och berättiga vederbörande myndighet att, då uppdraget kunde anses särskilt tidskrävande eller eljest betungande, höja arvodet intill visst högre belopp.

De sakkunnigas förslag om ersättning åt tillsyningsmän för villkorligt frigivna efter samma grunder som åt övervakare över villkorligt dömda har vunnit understöd i många yttranden. *Socialstyrelsen* och *statens inspektör för fattigvård och barnavård* ha emellertid gjort gällande, att de föreslagna arvoden vore avsevärt för låga. Det vore av fundamental vikt, att stor omsorg ägnades åt personvalet vid utseende av tillsyningsmän, då dessas uppdrag vore av mycket ömtålig och krävande beskaffenhet. Om arvoden bestämdes enligt förslaget, skulle svårighet kunna uppstå att förvärva för uppdraget lämpliga personer.

Det av de sakkunniga behandlade spørsmålet om arbetsanskaffning åt villkorligt dömda och åt frigivna fångar har ingående uppmärksamrats av *socialstyrelsen*, som i sitt yttrande över betänkandet om villkorlig frigivning anfört i detta ämne:

Ett grundvillkor för det i betänkandet förordade hjälp- och skyddsprogrammets framgång blir, efter styrelsens uppfattning, att de för eftervården ansvariga tjänstemännens försök att skaffa arbete åt de frigivna effektivt understödjas från vederbörande statliga myndigheters sida.

Spørsmålet om utplacering i det normala arbetslivet av sådana personer, som på ett eller annat sätt ha varit föremål för bestraffningsåtgärder från samhället, har sedan länge utgjort ett svårlöst och komplicerat socialt problem av stor och ingripande betydelse. Det måste både av humanitära skäl och ur samhällets egen synpunkt anses synnerligen angeläget, att detta spørsmål blir löst på ett tillfyllestgörande sätt. Den offentliga arbetsförmedlingen har städe gjort sitt bästa för att försöka placera jämväl den arbetskraft,

som, det må vara genom lyte eller på annan grund, är svår att inpassa i förvärvslivet. Härvid hava dock alltjämt beaktats de för arbetsförmedlingen gällande föreskrifterna, att arbetsgivaren i första hand erhåller bästa möjliga arbetskraft och arbetaren det arbete, för vilket han bäst lämpar sig. Den offentliga arbetsförmedlingens effektivitet blir nämligen beroende av att förtroendet till dess förmåga att prestera det bästa möjliga upprätthålles. Sedan den offentliga arbetsförmedlingen numera vunnit en ökad styrka och effektivitet, torde densamma i ökad grad kunna tillgodose även ett mera filantropiskt betonat förmedlingsbehov. Särskilt bör förmedlingen upprätthålla förbindelser med de konsulenter eller kuratorer, som kunna komma att tillsättas för att på olika områden tillvarataga och främja dessa gruppers speciella behov och intressen.

Då det gäller att i arbete placera personer, som i ett eller annat avseende ej äro perfekta, måste framför allt arbetsgivarna övertygas om att dessa arbetare, inplacerade på rätt plats, kunna anses som tillfredsställande. En god arbetsduglighet kan nämligen mången gång vara för handen jämsides med vissa besvärande lynnes- eller karaktärsfel. Det kommer emellertid aldrig att bliva en lätt uppgift att utplacera den arbetskraft, det här gäller, ty man har i allmänhet att räkna med misstro och ovilja både från arbetsgivarnas och arbetskamraternas sida.

De arbetsvillkor, som på skilda områden ha fastställts genom kollektivavtal eller som eljest äro brukliga å respektive orter, få icke heller pressas ned genom att svårplacerad arbetskraft erbjudes lägre lön. Anställningarna böra därför som regel ske efter å orten och i yrket gängse lönesatser. Vid Stockholms läns arbetsförmedling, vilken av de sakkunniga har framhållits såsom ett föredöme på området, har man lyckats att i avsevärd utsträckning bemästra de svårigheter av bland annat lönepolitisk art, som givetvis måste vara förenade med nu ifrågakarande förmedling.

Då placering av denna arbetskraft i många fall är ganska tids- och arbetskrävande, har staten sedan åtskilliga år tillbaka medgivit högre statsbidrag till denna placeringsverksamhet än det eljest normala. Styrelsen har vidare redan tidigare, nämligen i samband med frågan om revision av lagen om villkorlig dom, som sin mening givit tillkänna, att vid de större arbetsförmedlingskontoren någon viss tjänsteman borde kunna tilldelas uppgiften att såsom ett slags kurator söka tillvarataga de ur en eller annan synpunkt mera svårplacerade arbetssökandes intressen. I sin egenskap av tillsynsmyndighet för den offentliga arbetsförmedlingen har styrelsen städse sökt medverka till att främja en önskvärd utveckling av dessa placeringsfrågor. Inom den närmaste tiden kommer styrelsen att ytterligare göra vissa framställningar i ämnet till samtliga arbetsförmedlingsanstalter.

Det föreliggande sociala problemet kommer otvivelaktigt att erhålla en alltmera ökad betydelse i samband med att förebyggande och eftervårdande åtgärder få ett växande utrymme inom samhällets verksamhet för tillrättaförandet av de asociala individerna. Det bör kunna förutsättas, att ett effektivt samarbete på detta område skall ske mellan den offentliga arbetsförmedlingen och den av de sakkunniga föreslagna konsulentorganisationen. En uttrycklig anvisning om sådant samarbete med arbetsförmedlingsanstalterna kunde, vill det synas, lämpligen intagas i den för skyddskonsulenterna avsedda instruktionen.

Beträffande de sakkunnigas förslag, att det skulle öppnas möjlighet att bereda arbetsgivare som, på vanliga villkor, toge frigivna fångar i sin tjänst någon ersättning av statsmedel för den första tiden efter frigivningen, har *socialstyrelsen* sagt sig hysa starka betänkligheter och anfört:

Arbetsgivarna skulle sålunda erhålla den erbjudna arbetskraften på särskilt billiga villkor. Om en sådan metod komme till användning i någon avsevärd omfattning, skulle detta förhållande utan tvivel kunna giva fog för allvarliga anmärkningar mot skyddsverksamheten från de vanliga arbetsökandes sida. Dessa skulle finna sig ha blivit undanträngda genom att de normala arbetsvillkoren i realiteten hade underbidits. Det måste i det sociala hjälparbetets eget intresse hävdas, att ett förfaringssätt av sådan innebörd vore mycket betänkligt. Knappast kan det heller i och för sig vara tilltalande, att man i samband med en social räddningsverksamhet anlitar en metod, som skänker somliga arbetsgivare möjligheter att profitera genom hemligt vederlag för anställning av viss arbetskraft. Endast i undantagsfall av alldeles särpräglad beskaffenhet, där inga vanliga arbetsökandes intressen kunna antagas stå på spel, bör det måhända kunna ifrågasättas, att kompensation lämnas åt arbetsgivaren för hans medverkan i eftervårdsarbetet.

I denna fråga har *en ledamot av socialstyrelsen, statens fattigvårds- och barnavårdsinspektör*, yppat skiljaktig mening och anfört:

Beträffande de sakkunnigas förslag om öppnande av möjlighet att i viss omfattning bereda arbetsgivare, som anställer en frigiven, särskild kompensation finner jag detta ofrånkomligt med hänsyn till av de sakkunniga åberopade omständigheter. Jag delar emellertid styrelsens uppfattning att garantier måste uppställas, så att icke den förordade metoden öppnar möjligheter för somliga arbetsgivare att profitera genom hemligt vederlag för anställning av viss arbetskraft. En garanti häremot synas de sakkunniga ha förordat genom sitt uttalande, att dylik gottgörelse för anställning av frigivne fånge i regel bör avse blott kortare tid och ej torde behöva utgå med något avsevärt belopp. Uppenbart är väl också, att kompensation endast bör utgå till arbetsgivare som genom anställningen av den frigivne erhåller icke fullgod arbetskraft eller måste anses löpa viss risk i fråga om hans arbetsduglighet och uppförande. Då anställning av de frigivna normalt kan förutsättas ske genom medverkan av den offentliga arbetsförmedlingen och beslut om eventuell kompensation till arbetsgivare fattas av skyddsconsulenten efter prövning i varje särskilt fall, torde härav framgå, att kompensationsförfarandet icke är avsett att tillämpas generellt utan endast där särskilda omständigheter föreligga, som omöjliggöra den frigivnes placering i arbete i vanlig ordning.

Statskontoret har liksom socialstyrelsen starkt ifrågasatt lämpligheten av de sakkunnigas förslag i förevarande avseende. *Svenska fångvårdssällskapet*, med vilket *föreningen skyddsvärnet i Stockholm* instämt, har anfört att den föreslagna anordningen lätt kunde framkalla en känsla av mindervärdighet hos den frigivne samt att den i många fall skulle försvåra strävandet att för den frigivnes arbetskamrater dölja hans egenskap att vara straffad. *Jämväl styrelsen för Blekinge läns skyddsförening* har ställt sig tveksam till de sakkunnigas förslag i förevarande avseende.

I vissa yttranden har ifrågasatts, huruvida det icke borde sörjas för att i nackorderingshem och liknande anstalter komme till stånd. *Föreningen Sveriges stadsdomare* har funnit, att de sakkunniga i detta avseende knutit alltför stora förhoppningar till de initiativ som kunde förväntas av skyddsföreningar och andra icke statliga institutioner. Det

torde bliva nödvändigt att nya sådana anstalter inrättades genom statens försorg och att statsmedel ansloges till deras verksamhet. I samma riktning har *länsstyrelsen i Uppsala län* uttalat sig.

I åtskilliga yttranden har framhållits behovet av övergångshem och särskilda arbetsplatser m. m. för frigivna fångar. Härom ha bland andra *fångvårdsstyrelsen* samt *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* uttalat sig. Styrelsen för *svenska skyddsförbundet* har erinrat om det stora antalet personer under övervakning eller tillsyn och gjort gällande, att varken arbetstillfällen eller bostäder kunde påräknas för alla dessa hos enskilda. Arbetsgårdar, smärre industrianläggningar och inackorderingshem måste förberedas. Kostnaden härför bleve betydande och rymdes ej inom de sakkunnigas anslagsberäkning.

I propositionen med förslag till lag om villkorlig dom har jag framhållit, att övervakningen av de villkorligt dömda, på grund av bristande resurser och svårigheten att finna för dess utövning fullt lämpade personer, mången gång icke blivit så effektiv som önskvärt vore. Detta omdöme är giltigt även beträffande tillsynen över villkorligt frigivna. Icke heller den verksamhet, som har till syfte att bereda hjälp åt slutligt frigivna fångar vid deras återinträde i samhällslivet, kan anses motsvara de krav som ur kriminalpolitiska och humanitära synpunkter böra uppställas. Det måste anses vara en angelägenhet av stor vikt för motverkande och bekämpande av brottsligheten, att åtgärder vidtagas, som äro ägnade att på de nämnda, varandra närstående områdena åstadkomma bättre förhållanden.

Det förslag till reformering av lagstiftningen om villkorlig dom som framlagts genom nyssnämnda proposition ställer ytterligare fordringar på skyddsverksamheten. Den föreslagna reformen åsyftar bland annat att utveckla den villkorliga domen så att den möjliggör behandling av brottslingar i friare former än genom frihetsstraff och andra frihetsberövande åtgärder. För detta ändamål skall villkorlig dom kunna förenas med föreskrifter för den dömda beträffande utbildning, anställning, vistelseort m. m. Övervakarnas uppgifter komma härigenom i många fall att bliva mera maktpåliggande än förut. Likaledes kommer differentieringen av behandlingsformerna att göra det än mera betydelsefullt, att förundersökningen lämnar fullständigt och tillförlitligt besked om den tilltalade och om de lämpligaste åtgärderna för hans tillrättaförande.

De sakkunniga ha föreslagit att ett antal statstjänstemän, benämnda statens skyddskonsulenter, ävensom assistenter åt dem skola anställas för att handhava de ifrågavarande uppgifterna. Förslaget har tillstyrkts i det stora flertalet yttranden. Vissa invändningar däremot ha dock framkommit.

En av dessa grundar sig på den uppfattningen att ändamålet med organisationen skulle bliva bättre och likväl billigare tillgodosett, om de uppgifter som tillämnas konsulenterna anförtroddes åt redan befintliga eller nyskapade lokala nämnder med fasta funktionärer. Dessa nämnder borde

Departements-
chefen.

jämväl erhålla vidsträckta funktioner inom andra grenar av socialvården. Även om man på denna väg skulle kunna vinna de speciella kriminalpolitiska syften som nu närmast äro i fråga, torde i vart fall de praktiska svårigheterna att få till stånd en så vidlyftig organisation vara påtagliga.

icke heller kan jag dela den i vissa yttranden framförda åsikten att en förbättring av skyddsarbetet borde ske enbart eller huvudsakligen genom ökat ekonomiskt understöd åt den frivilliga hjälp- och skyddsverksamheten. Häri ligger icke något underskattande av det värdefulla arbete som skyddsföreningarna och svenska skyddsförbundet utföra på detta område. Emellertid må erinras att långt ifrån alla av de nämnda föreningarna ägna sig åt de uppgifter som nu påkalla särskild uppmärksamhet, nämligen övervakning över villkorligt dömda och frigivna samt förundersökning. För att åstadkomma nödvändig planmässighet och ett effektivt skyddsarbete i de olika delarna av landet synes det erforderligt att statliga organ ställas vid sidan av de befintliga enskilda sammanslutningarna. Det torde icke behöva befaras att den frivilliga skyddsverksamheten härigenom skulle lida förfång. Konsulenternas verksamhet bör snarare, rätt utövad, vara ägnad att väcka och stärka intresset för de ifrågavarande uppgifterna. Otvivelaktigt finnes på detta område utrymme för såväl statlig som enskild verksamhet, och i praktiken kommer det säkerligen icke att möta större svårigheter att åvägbringa det samarbete mellan konsulenter och skyddsföreningar som av de sakkunniga förutsatts och som även i flera yttranden betecknats såsom i hög grad önskvärt.

Med hänsyn till det nu sagda och av skäl i övrigt som de sakkunniga närmare utvecklats synes en organisation av den beskaffenhet som av dem förordats böra komma till stånd. Dennas genomförande torde i själva verket utgöra en väsentlig förutsättning för att reformen av lagstiftningen om villkorlig dom skall kunna erhålla den praktiska betydelse som därmed är avsedd.

De arbetsuppgifter som skulle komma att åvila de föreslagna konsulenterna och deras assistenter torde bliva tämligen omfattande. Deras verksamhet bör till viss del bliva av rådgivande och kontrollerande karaktär. De skola sålunda bistå övervakare över villkorligt dömda och tillsyningsmän för villkorligt frigivna vid utförandet av deras uppdrag samt ha uppsikt över hur de fullgöra sina åligganden. Bland annat böra konsulenterna härvid tillse att sådana särskilda åtgärder beträffande villkorligt dömda och villkorligt frigivna, som föreskrivits i samband med villkorlig dom eller frigivning, bliva tillämplade på ändamålsenligt sätt. En betydelsefull uppgift kommer att åvila befattningshavarna därigenom att de skola stå domstolarna till tjänst med råd och upplysningar dels i fråga om anställnings- och utbildningsmöjligheter samt andra lämpliga åtgärder för omhändertagande av dem för vilka villkorlig dom ifrågasättes, dels beträffande personer som äro lämpliga och villiga att utses till övervakare. Liknande uppgifter skola åvila konsulenterna även i fråga om frigivna fångar. För att kunna fullgöra dessa åligganden är det tydligen erforderligt att konsulen-

terna söka samarbete såväl med offentliga arbetsförmedlingsanstalter som med den frivilliga hjälpverksamhetens organ, främst skyddsföreningarna. I den mån tid och övriga förhållanden det medgiva böra konsulenterna själva, liksom assistenterna, åtaga sig övervaknings-, tillsyns- och förundersökningsuppdrag.

I såväl sakkunnigbetänkandena som åtskilliga av yttrandena har ifrågasatts, huruvida icke konsulenterna lämpligen borde erhålla även andra arbetsuppgifter än de nu berörda. Starka skäl tala otvivelaktigt för att låta konsulenternas verksamhetsfält omfatta även personer, som utskrivs på prov efter att ha undergått tvångsuppfostran, ungdomsfängelse, förvaring eller internering. För fullgörandet av de uppgifter som sammanhånga med lagstiftningen om villkorlig dom är det, såsom jag framhållit i motiveringen till 8 § förslaget till lag om villkorlig dom, nödvändigt att konsulenterna uppehålla kontakt med och samverka med barnavårdsnämnderna och de övriga organ som handhåva samhällets ungdomsvård. För den verksamhet som har avseende å villkorligt dömda personer och frigivna fångar förutsättes även samarbete med de myndigheter på vilka tillämpningen av alkoholist- och lösdrivarlagstiftningen ankommer. Huruvida det är möjligt att låta konsulenternas verksamhet direkt avse även ungdoms-, alkoholist- och lösdrivarvården torde icke kunna avgöras, förrän erfarenhet vunnits rörande omfattningen av de uppgifter som skulle komma att åligga dem beträffande villkorligt dömda, frigivna fångar samt dem som utskrivits från andra fångvårdens anstalter än fängelser.

I fråga om konsulentorganisationens omfattning må framhållas, att det uppenbarligen är av betydelse att antalet befattningshavare blir tillräckligt för att dessa icke skola nödgas inskränka sig till en allmänt rådgivande och kontrollerande verksamhet. De böra dessutom i en icke alltför obetydlig omfattning kunna ägna individuell omvårdnad åt de särskilda fallen. Detta gäller framför allt i orter där den frivilliga skyddsverksamheten icke nått större utveckling eller där det eljest möter svårigheter att erhålla kompetenta övervakare. Likaledes är det angeläget att konsulentdistrikten icke göras så stora att konsulenterna icke kan skaffa sig en någorlunda ingående känedom om förhållandena inom distriktets olika delar.

Med beaktande av dessa synpunkter torde det vara motiverat att, såsom de sakkunniga föreslagit i sitt betänkande om villkorlig dom, bestämma antalet konsulentbefattningar till tolv jämte en såsom bisyssla avsedd konsulentbefattning för Gotlands län. Därtill torde fem assistenter böra anställas till hjälp åt de konsulenter, vilkas distrikt bliva särskilt arbetstyngda genom sin folkmängd eller utsträckning. Såsom de sakkunniga föreslagit böra befattningshavarna lyda under fångvårdsstyrelsen.

En preliminär undersökning har givit vid handen att distriktsindelningen lämpligen torde kunna ske enligt följande plan, som tillika anger i vilka distrikt en assistentbefattning syntes erforderlig:

Stockholms stad (1 assistent)

Stockholms och Uppsala län

Södermanlands och Östergötlands län

Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län
 Gotlands län
 Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län (1 assistent)
 Göteborgs och Bohus samt Hallands län (1 assistent)
 Älvsborgs och Skaraborgs län
 Värmlands och Örebro län
 Västmanlands och Kopparbergs län
 Gävleborgs län
 Västernorrlands och Jämtlands län (1 assistent)
 Västerbottens och Norrbottens län (1 assistent).

Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att slutligt fastställa distriktsindelningen ävensom att bestämma befattningshavarnas stationeringsorter.

Med hänsyn till den förestående revisionen av avlöningsbestämmelserna för icke-ordinarie tjänstemän bör den av de sakkunniga föreslagna anställningsformen, å extra stat, icke ifrågakomma. Övervägande skäl synas tala för att, såsom lönenämnden tillstyrkt, såväl konsulenterna — med undantag av konsulenten på Gotland — som ock assistenterna tills vidare bliva extra ordinarie tjänstemän. Det av statskontoret framförda förslaget att göra befattningarna till arvodestjänster torde i praktiken kunna medföra vissa olägenheter. Sålunda kan befaras att rekryteringen därigenom skulle försvåras. Den omständigheten att befattningarna redan från början uppföras såsom extra ordinarie tjänster utesluter givetvis icke att de, i den mån förhållandena därtill giva anledning, under en övergångstid uppehållas genom förordnande på viss tid, exempelvis ett år.

Vid prövningen av frågan om befattningshavarnas löneställning bör beaktas icke blott arbetets krävande natur utan även att värdet av den föreslagna organisationen i hög grad blir beroende av att väl kvalificerade personer kunna erhållas för befattningarna. Vid tillsättandet av dessa bör stort avseende fästas vid sökandenas personliga läggning och egenskaper, deras föregående utbildning på detta och närliggande områden samt deras erfarenhet i allmänhet av socialt arbete. Enligt vad som från sakkunnigt håll upplysts, torde med den omfattning detta arbete numera har i vårt land svårigheter icke behöva uppstå för tjänsternas besättande med lämpliga personer. Med hänsyn till de olika omständigheter som måste tagas i betraktande vid rekryteringen finner jag det befogat att, på sätt lönenämnden tillstyrkt, konsulenterna — vilka böra benämnas skyddskonsulenter — uppföras i 21 lönegraden för extra ordinarie tjänstemän. För assistenterna synes däremot, i närmare anslutning till vad statskontoret föreslagit beträffande deras löneställning, en placering i 16 lönegraden vara tillfyllest. För konsulentbefattningen på Gotland torde böra beräknas ett årsarvode å 1,500 kronor.

Utgifterna för avlöningar åt konsulenterna och assistenterna böra lämpligen bestridas ur ett anslag av förslagsanslags natur, benämnt *Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar*. Då organisationen är avsedd att träda i funktion först med ingången av år 1940, bör detta anslag för budgetåret 1939/40 beräknas till ett belopp motsvarande hälften av årskostnaden.

I den avlöningsstat, som bör reglera anslagets disposition, bör följaktligen uppföras en anslagspost till Arvode, bestämt av Kungl. Maj:t, åt konsulenten på Gotland å 750 kronor. Å arvodet bör icke utgå dyrtidstillägg.

I staten bör vidare uppföras en post till Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, ur vilken böra bestridas lönerna för övriga tolv konsulenter och samtliga fem assistenter. Med utgångspunkt från nyss angivna löneplacering och i överensstämmelse med det nya lönesystemet för icke-ordinarie tjänstemän torde en delpost, Grundavlöningar m. m., böra för helt år beräknas till 100,000 kronor och således för budgetåret 1939/40 upptagas till ett belopp av 50,000 kronor. En delpost avseende Avlöningsförhöjningar m. m. synes för budgetåret enligt samma grunder böra uppföras till ett belopp av, förslagsvis, 1,000 kronor.

Till Rörligt tillägg bör för budgetåret i avlöningsstaten beräknas 3,250 kronor.

Hela anslagssumman skulle alltså bliva $(750 + 50,000 + 1,000 + 3,250)$ 55,000 kronor.

Med utgångspunkt från den av mig förordade organisationen torde de av de sakkunniga till omkostnader för densamma beräknade beloppen böra undergå någon jämkning. För reseersättningar torde sålunda ett belopp av 45,000 kronor om året vara tillräckligt. Vad angår expenser, inbegripet lokalkostnader, har de sakkunnigas uppskattning av medelsbehovet för detta ändamål till 24,500 kronor för år föranlett erinran av statskontoret, som ansett att denna anslagspost kan anvisas med ej obetydligt lägre belopp. Den nu föreslagna organisationen, som innebär minskning av befattningshavarnas antal i förhållande till vad de sakkunniga föreslagit i det sista av sina båda betänkanden, torde göra det möjligt att räkna med en kostnad av allenast 18,000 kronor om året.

För omkostnader torde sålunda få beräknas ett belopp av 63,000 kronor om året. För nästa budgetår erfordras därför ett förslagsanslag till *Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader* å 31,500 kronor. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles fastställa omkostnadsstat och att i samband därmed fördela de för reseersättningar och expenser anslagna beloppen mellan de särskilda befattningshavarna.

De sakkunniga ha vidare föreslagit en höjning av ersättningen till övervakare över villkorligt dömda från nuvarande belopp, 8 kronor för första månaden av övervakningstiden och 2 kronor för var och en av de följande, till de belopp som gällde före arvodesänkningen den 1 juli 1933 eller till 12 kronor för den första månaden och 3 kronor för var och en av de följande. Dessutom ha de sakkunniga föreslagit, att övervakningsdomstolen måtte få befogenhet att i vissa fall tillerkänna övervakaren särskilt tilläggsarvode.

Den föreslagna arvodeshöjningen har uttryckligen tillstyrkts i många ytt-

randen. Såsom redan i det föregående omnämnts, möter det för närvarande på sina håll svårigheter att förmå lämpliga personer att åtaga sig övervakningsuppdrag. Det måste ock medgivas, att de nuvarande arvodena icke bereda skäligen gottgörelse för det ofta besvärliga och otacksamma arbete som övervakning innebär. Då det för tillämpningen av den villkorliga domen, såväl i dess nuvarande form som än mera efter den föreslagna reformen, är av största vikt att det finnes tillgång till kvalificerade övervakare, synes en arvodeshöjning vara väl motiverad. Att såsom i flera yttranden förordats höja arvodena utöver vad de sakkunniga föreslagit torde dock icke vara påkallat. Ej heller torde det vara rådligt att införa bestämmelser om tilläggsarvode, då dylika bestämmelser säkerligen skulle vålla åtskilliga svårigheter i tillämpningen.

Arvodeshöjningen torde få beräknas träda i kraft den 1 januari 1940.

De sakkunniga ha i betänkandet om villkorlig dom uppskattat kostnaden för arvodeshöjningen till cirka 45,000 kronor om året, därvid de utgått från att de i nämnda betänkande föreslagna tolv konsulenterna — jämte en konsulent för Gotland — skulle i viss utsträckning själva, utan arvode, handhava övervakningen. Denna uppskattning torde kunna läggas till grund för anslagsberäkningen. Visserligen är det av naturliga skäl svårt att, innan den föreslagna organisationen trätt i tillämpning, bedöma i vad mån befattningshavarna skola få tid att själva handhava övervakningsuppdrag, men det finnes dock goda skäl att antaga att de, om konsulentorganisationen enligt vad jag förordar utökas med fem assistenter, skola kunna ägna sig åt sådan verksamhet i ej obetydlig utsträckning.

Gällande riksstat upptager under andra huvudtiteln, avdelning D. Rättegångsväsendet i allmänhet, ett förslagsanslag till *Övervakning av villkorligt dömda* å 70,000 kronor. På grund av det anförda torde ett sådant anslag böra beviljas för nästa budgetår å 92,500 kronor. Anslaget torde lämpligen uppföras under avdelning E. Fångvården m. m.

De sakkunnigas förslag att ersättning skall utgå till tillsyningsmän över villkorligt frigivna anser jag mig böra biträda. Det synes nämligen skäligt, att dessa tillsyningsmän lika väl som övervakare över villkorligt dömda erhålla gottgörelse för sitt arbete, och ett om än blygsamt arvode kan förmodas göra det lättare att erhålla kompetenta tillsyningsmän. Arvodet synes böra utgå efter samma grunder som arvodet till övervakare över villkorligt dömda.

Såsom de sakkunniga framhållit kräver följdriktigheten, att om arvode åt tillsyningsmän över villkorligt frigivna införes, sådan förmån tillerkännes även tillsyningsmän över dem som på prov utskrivits enligt lagarna om ungdomsfängelse, tvångsuppfostran samt förvaring och internering. En sådan åtgärd synes starkt motiverad även med hänsyn till vikten av att lämpliga tillsyningsmän kunna erhållas jämväl för dessa kategorier.

Arvodena torde böra utgå från och med ingången av år 1940.

Kostnaderna torde lämpligen bestridas från ett gemensamt anslag, ehuru tillsyningsmännen tillsättas av olika myndigheter i olika hithörande fall.

Att beräkna medelsbehovet är för närvarande förenat med svårigheter, då lagstiftningen om ungdomsfängelse först nyligen och den reformerade lagstiftningen om förvaring och internering ännu icke trätt i tillämpning. Ett överslag torde emellertid giva vid handen, att införandet av de ifrågavarande arvoden i och för sig är ägnat att medföra en kostnad av omkring 20,000 kronor om året. Då det emellertid kan förväntas att konsulenter och assistenterna skola kunna själva, utan arvode, ombestyr en del av tillsynsuppgiften, torde kostnadssumman kunna begränsas till 15,000 kronor om året.

För nästa budgetår bör på grund av det anförda beviljas ett förslagsanslag till *Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.* å 7,500 kronor.

Till understöd åt verksamhet för frigivna och villkorligt dömda ha de sakkunniga föreslagit ett anslag å 100,000 kronor. Detta anslag skulle enligt sakkunnigförslaget träda i stället för ett tidigare anslag å 33,000 kronor till understöd åt verksamhet till frigivna fångars skydd, uppfört under andra huvudtiteln avdelning E. Fångvården m. m.

Av det föreslagna anslaget skall enligt de sakkunniga bestridas utgifter för inackordering — i fall där sådan åtgärd befinnes lämplig — av villkorligt dömda och av frigivna fångar samt avgifter för sådana personers intagande å sjukhus och andra liknande anstalter, i den mån anstaltsvård erfordras och ej kan bekostas på annat sätt, ävensom tillfällig hjälp åt sådana personer. Förslaget, som i denna del icke föranlett erinran i yttrandena, finner jag mig böra biträda.

Enligt de sakkunniga skall vidare av berörda anslag kunna utgå gottgörelse åt arbetsgivare som taga frigivna fångar i sin tjänst. Sådan gottgörelse är avsedd att utgå endast för kortare tid och allenast åt arbetsgivare som bereder den frigivne hans första anställning efter anstaltsvistelsen. Då det i vissa fall torde vara omöjligt att på annat sätt få den frigivne placerad i nyttigt arbete, synes den föreslagna anordningen böra försökas. Det bör emellertid framhållas, att gottgörelse icke bör tillerkännas någon utan efter noggrann prövning av omständigheterna i fallet, varvid bland annat bör tillses att övriga arbetssökandes intressen icke trädas för nära. Uppenbart torde vara, att endast mindre belopp kunna ifrågakomma och att gottgörelse bör utgå endast i undantagsfall, när det eljest icke skulle vara möjligt för den frigivne att erhålla lämpligt arbete.

Understöd av nu angivna slag bör kunna ifrågakomma, utom för villkorligt dömda och frigivna fångar, jämväl för personer som, utan att vara fångar, frigivas eller utskrivs från fångvården tillhöriga anstalter.

Med stöd av det anförda får jag tillstyrka att medel anvisas för de nu nämnda ändamålen efter ett beräknat årsbehov av 100,000 kronor. Ökningen av medelsbehovet torde emellertid böra beräknas inträda först med ingången av år 1940. För nästa budgetår skulle därför erfordras ett anslag uppgående till det tidigare anslagsbeloppet 33,000 kronor ökat med hälften av 67,000 kronor eller således till 66,500 kronor. Jag får därför förorda, att för nästa budgetår beviljas ett anslag till *Understöd åt verksamhet för villkorligt dömda och för frigivna fångar m. fl.* å 66.500 kronor.

I flera yttranden har gjorts gällande, att statsmakterna borde vidtaga åtgärder för anordnande av olika slags hem, anstalter och arbetsplatser avsedda för villkorligt dömda och frigivna fångar. Till den del dessa önskemål grunda sig å den väntade ökningen av antalet villkorligt frigivna efter genomförande av den av de sakkunniga föreslagna nya lagen om villkorlig frigivning torde behovet av sådana åtgärder böra prövas i samband med nämnda lagförslag. Tills vidare torde dylika åtgärder få liksom hittills bero på initiativ av kommuner, skyddsföreningar och andra. På denna väg har, såsom framgår av sakkunnigbetänkandena, åtskilliga institutioner kommit till stånd. Det torde efter det den föreslagna nya lagen om villkorlig dom ävensom konsulentorganisationen varit i tillämpning någon tid vara lättare än nu att överblicka behovet av ytterligare åtgärder i förevarande avseende. Frågan om sådana åtgärder faller inom det utredningsuppdrag som givits den i slutet av förra året tillsatta strafflagberedningen.

För nästa budgetår erfordras enligt det föregående följande anslag:

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar	kronor	55,000
Skyddskonsulentorganisationen: Omkostnader	»	31,500
Övervakning av villkorligt dömda	»	92,500
Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.	»	7,500
Understöd åt verksamhet för villkorligt dömda och för frigivna fångar m. fl.	»	66,500
Summa kronor		253,000.

Sammanlagda beloppet av dessa anslag, 253,000 kronor, är lika med det i årets statsverksproposition beräknade beloppet för anslag till åtgärder beträffande villkorligt dömda ävensom frigivna fångar. I jämförelse med tidigare utgående motsvarande anslag, nämligen till övervakning av villkorligt dömda å 70,000 kronor och till understöd åt verksamhet till frigivna fångars skydd å 33,000 kronor, utgör anslagshöjningen 150,000 kronor.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1940:

Personalförteckning.

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad
än 20.

12 skyddskonsulenter Eo 21;

dels fastställa följande avlöningsstat för skyddskonsulentorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari till och med den 30 juni 1940:

